

ГЛОСАРІЙ
до навчальної дисципліни
«ДОГОВІРНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ
ГОСПОДАРЮВАННЯ»

Агентський договір – договір, за яким одна сторона (комерційний агент) зобов'язується надати послуги другій стороні (суб'єкту, якого представляє агент) в укладенні угод чи сприяти їх укладенню (надання фактичних послуг) від імені цього суб'єкта і за його рахунок. Агентський договір повинен визначати сферу, характер і порядок виконання комерційним агентом посередницьких послуг, права та обов'язки сторін, умови і розмір винагороди комерційному агенту, строк дії договору, санкції у разі порушення сторонами умов договору, інші необхідні умови, визначені сторонами.

Валютно-цінове застереження – договірна умова, що передбачає перерахування початкової суми платежу за відповідні товари (послуги), пропорційно зміні курсу валюти застереження/валюти ціни (грошової одиниці, у якій має свій вираз ціна товару) або середньоарифметичного курсу набору декількох заздалегідь визначених валют (валютної корзини) відносно валюти платежу (валюти, в якій повинна відбуватися фактична оплата товару).

Господарське договірне право України – інститут господарського права, який представлено сукупністю господарсько-правових норм, що регулюють усі стадії існування договірного зобов'язання, а також переддоговірну стадію (стадію укладення договору). Структура господарського договірного права формується на ґрунті системи господарських договорів. Загальна частина господарського договірного права утворюється положеннями, що встановлюють уніфіковані правила про господарські договори, незалежно від того, до якого типу, виду, чи різновиду вони належать, особлива частина – зі спеціальних положень, що стосуються тільки окремого типу, виду, різновиду господарського договору.

Господарський договір – правовий засіб організації господарських відносин, що поєднує у собі властивості акта автономного регулювання та акта реалізації правових норм й автономних установлень (індивідуальних правил поведінки, що є результатом вияву автономії волі сторін), який здійснюється на підставі згоди, що охоплює своїм змістовим навантаженням як угоду (згоду сторін між собою), так і згоду на виконання висунутих законодавцем

імперативних вимог, дотримання яких спрямовано на забезпечення реалізації публічних інтересів.

Генеральний договір – договір, умови якого встановлюють організаційно-правові засади тривалого співробітництва його сторін (суб'єктів господарювання) у певній сфері суспільного виробництва, що дозволяє забезпечити реалізацію їх спільних інтересів як ділових партнерів. Предметом генерального договору є встановлення певного «стандарту господарсько-договірного партнерства», розрахованого на багаторазове використання сторонами, що фактично є вираженням їхнього наміру щодо тривалої ділової співпраці.

Договір приєднання – договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, та який може бути укладений лише шляхом беззастережного приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Використання конструкції договору приєднання повністю виключає можливість акцептанта впливати на зміст договору (приймати участь у обговоренні договірних умов, пропонувати їх власний варіант чи коригувати умови, що містить формуляр).

Додаткова угода – угода, що досягається сторонами після укладення ними основного (первісного) договору з метою: 1) зміни змісту останнього шляхом його доповнення абсолютно новими умовами, що покладають на сторін нові (додаткові) права та/або обов'язки чи шляхом зміни раніше узгоджених договірних умов, дію яких він скасовує; 2) заміни первісного зобов'язання новим зобов'язанням (новація), коли додаткова угода скасовує дію основного (первісного) договору та фактично трансформується у основний договір.

Дійсність господарських договорів – здатність господарських договорів у випадку дотримання всіх умов, передбачених законодавством, установлювати, змінювати, припиняти правовідносини у сфері господарювання та спричиняти той правовий результат, настання якого прагнули сторони договору, юридична сила якого забезпечується державою. Вітчизняне законодавство не проводить розмежування між поняттями «дійсність» та «чинність» договорів, а використовує їх як синоніми.

Договір поставки – договір, за яким одна сторона - постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні - покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму. Предметом поставки є визначені родовими ознаками продукція, вироби з найменуванням, зазначеним у документації до зразків (еталонів), преїскурантах чи товарознавчих довідниках. Предметом поставки можуть бути також продукція, вироби, визначені індивідуальними ознаками.

Договір оренди – договір, за яким одна сторона (орендодавець) передає другій стороні (орендареві) за плату на певний строк, для здійснення господарської діяльності, у володіння та користування індивідуально визначене майно виробничо-технічного призначення (або єдиний майновий комплекс), що не втрачає у процесі використання своєї споживчої якості (неспоживну річ).

Договір міни (бартеру) – договір, за яким кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність, повне господарське відання чи оперативне управління певний товар в обмін на інший товар. Не може бути об'єктом міни (бартеру) майно, віднесене законодавством до основних фондів, яке належить до державної або комунальної власності, у разі якщо друга сторона договору міни (бартеру) не є відповідно державним чи комунальним підприємством.

Договір перевезення вантажу – договір, за яким одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити ввірений їй другою стороною (вантажовідправником) вантаж до пункту призначення в установленій законодавством чи договором строк та видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (вантажоодержувачу), а вантажовідправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

Договір підряду на капітальне будівництво – договір, за яким одна сторона (підрядник) зобов'язується своїми силами і засобами на замовлення другої сторони (замовника) побудувати і здати замовникові у встановлений строк визначений договором об'єкт відповідно до проектно-кошторисної документації або виконати зумовлені договором будівельні та інші роботи, а замовник зобов'язується передати підряднику затверджену проектно-кошторисну документацію, надати йому будівельний майданчик, прийняти закінчені будівництвом об'єкти і оплатити їх.

Договір концесії (концесійний договір) — договір, за яким уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування (концесіодавець) надає на платній та строковій основі суб'єктові підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та (або) здійснювати його управління (експлуатацію) з метою задоволення громадських потреб, та визначає порядок та умови реалізації проекту, що здійснюється на умовах концесії, відповідно до ЗУ «Про концесію».

Договір про надання послуг – договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу (послуговий продукт), а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу (послуговий продукт), якщо інше не встановлено договором. Діалектичний взаємозв'язок між належним проведенням дій, що

становлять зміст послуги, та появою їх корисного результату (ефекту), зумовлює співпадіння предмету та об'єкту договору про надання послуг.

Договір про закупівлю – договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі/спрощеної закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або придбання товару. Закупівлі можуть здійснюватися шляхом застосування однієї з таких конкурентних процедур: відкриті торги; торги з обмеженою участю; конкурентний діалог. Як виняток та відповідно до умов, визначених у ч. 2 ст. 40 ЗУ «Про публічні закупівлі», замовники можуть застосовувати переговорну процедуру закупівлі. Замовник здійснює процедури закупівлі шляхом використання електронної системи закупівель.

Договір про спільну господарську діяльність – договір, що укладається переважно між суб'єктами господарювання зі спільною господарською метою, задля досягнення якої вони зобов'язуються спільно діяти протягом певного періоду часу, без створення юридичної особи, на умовах, визначених цим договором. Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників.

Договір оренди – договір, за яким орендодавець зобов'язується передати орендареві в користування на визначений термін майно, необхідне останньому для здійснення господарської діяльності, а орендар зобов'язується сплачувати за користування ним певну грошову суму і по закінченні строку оренди повернути майно орендодавцю.

Договірні спори – спори, що виникають при укладанні, виконанні, зміні та розірванні господарських договорів, а також у зв'язку з визнанням їх недійсними. На теоретичному рівні існує два підходи щодо кваліфікації спорів, предметом яких є питання, пов'язані з укладенням договорів (спорів, що виникають в процесі укладення договору до моменту набуття ним чинності): як різновиду договірних спорів; як переддоговірних спорів, що є самостійним видом господарських спорів.

Досудове врегулювання господарських спорів – альтернативний спрощений процес безпосереднього вирішення контрагентами спірних питань до звернення до господарського суду з метою відновлення та захисту їх прав та законних інтересів і забезпечення стабільності та системності господарської діяльності. Як синонім широко використовується термін «претензійний порядок вирішення господарських спорів».

Захисне застереження – умова господарського договору, сторонами якого є суб'єкти підприємницької діяльності (у тому числі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності), структура якої подібна нормі права та головне функціональне призначення якої полягає у

стабілізації договірної дисципліни та захисті комерційних інтересів сторін шляхом розподілу між ними можливих ризиків (об'єктивного характеру).

Застереження про ускладнюючі обставини – договірна умова, що передбачає обов'язок сторін переглянути та відкоригувати початкові умови договору в разі настання незапобіжних, об'єктивно існуючих поза волею сторін обставин, що утворюють для однієї зі сторін відносно неможливість виконання зобов'язання.

Істотні умови господарського договору – умови договору, що визначені законом як істотні для господарського договору або є необхідними для його певного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди, та без яких договір вважається неукладеним (таким, що не відбувся).

Істотне порушення договору – порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладанні договору. Питання оцінки «істотності» порушення договірних обов'язків однією зі сторін договору, потребує встановлення наступних обставин: (а) наявності самого порушення договору; (б) наявності завданої цим порушенням шкоди другій стороні, що має вираз у вигляді реальних збитків та/або упущеної вигоди; (в) факту неможливості досягнення потерпілою стороною цілей такого договору (тобто встановлення наскільки істотною є різниця між тим, на що мала право розраховувати сторона при укладенні договору, і тим, що в дійсності вона отримала).

Правовий режим договору – спрямованість регулювання договірних відносин, на формування відповідної моделі договірних взаємозв'язків сторін, що забезпечує на мікрорівні впорядкування цих відносин (договірний правопорядок), на макрорівні – підтримку господарського правопорядку у цілому. На доктринальному рівні також існує погляд на правовий режим договору як сукупність правових положень, що визначають порядок укладення договору, його дії, зміни, припинення, а також форму і зміст договору.

Порядок укладення господарських договорів – передбачена законом або домовленістю потенційних (майбутніх) сторін договору певна послідовність дій щодо досягнення згоди за усіма істотними умовами договору та вимоги відносно форми їх здійснення, а також етапів (процедур), проходження яких є обов'язковою для певних видів договорів передумовою набуття ними чинності (юридичної сили). Загальний порядок укладення господарських договорів регламентується Розділом II ЦК України (ст. 181 ГК України носить відсилочний характер). Від загального відрізняється конкурентний порядок (спосіб), у межах якого застосовуються два види спеціальних процедур: 1) конкурс (тендер);

2) публічні торги (аукціон), проведення яких є обов'язковим етапом укладення окремих різновидів договорів, наявність якого обумовлюється потребою забезпечення реалізації публічних інтересів.

Передоговірні угоди – угоди (незалежно від їх юридичної сили), що укладаються на етапі ведення переговорів до моменту укладення основного договору, з метою закріплення проміжного результату у вигляді домовленості щодо порядку ведення переговорів та / або відносно змісту майбутнього (основного) договору.

Попередній договір – договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного терміну (для господарських відносин даний термін обмежений одним роком) укласти договір на умовах, визначених попереднім договором. Попередній договір може передувати укладенню будь-якого господарського договору (як консенсуального, так і реального), оскільки чинним законодавством не передбачено жодних обмежень відносно застосування даної договірної конструкції.

Порядок зміни (розірвання) господарських договорів – передбачена законом або домовленістю сторін договору послідовність їх дій (чи дій однієї зі сторін), спрямованих на зміну (припинення) правовідносин, що виникли на підставі укладеного між ними договору, а також вимоги щодо форми здійснення цих дій. Існує два основних порядки зміни (розірвання) господарських договорів: 1) позасудовий (неюрисдикційний) порядок (за взаємною згодою сторін або через односторонню відмову від договору); 2) судовий (юрисдикційний) порядок.

Товарно-цінове застереження – договірна умова, яка у разі зміни ринкових цін на певний товар (роботу, послугу), що є об'єктом договору чи окремі складники його собівартості (комплектуючі до товару, робоча сила, паливо та ін.) передбачає перегляд початкової загальної суми платежу (застереження про слизьку ціну) або її первісне встановлення. Перегляд початкової загальної суми платежу, сторони договору можуть поставити у залежність від зміни середньоринкових цін як на відповідному національному ринку товарів (робіт, послуг), чи в межах певних біржових ринках, або цін, що склалися на міжнародних товарних ринках (світових цін).

Товарно-валютне застереження – договірна умова, яка у разі чітко обумовлених змін, як на валютних, так і товарних ринках передбачає перегляд початкової суми платежу та може являти собою симбіоз будь-яких положень, що утворюють зміст валютно-цінових та товарно-цінових застережень.

Угода про розподіл продукції – угода, за якою одна сторона - Україна (держава) доручає іншій стороні - інвестору на визначений строк проведення пошуку, розвідки та видобування

корисних копалин на визначеній ділянці (ділянках) надр та ведення пов'язаних з угодою робіт, а інвестор зобов'язується виконати доручені роботи за свій рахунок і на свій ризик з наступною компенсацією витрат і отриманням плати (винагороди) у вигляді частини прибуткової продукції.

Форма договору – спосіб вираження волі сторін договору та фіксації їх волевиявлення, що забезпечує формалізацію змісту досягнутих між ними домовленостей. За загальними правилами господарський договір укладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. Допускається укладання господарських договорів шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами, електронними повідомленнями тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми певного виду договорів. Від письмової форми договорів слід відрізнити письмове оформлення результатів їх виконання (акти приймання-передавання майна, результатів виконаних робіт, документи бухгалтерського й податкового обліку і т.п.).

Форс-мажорне застереження – договірна умова, що передбачає зміну початкових умов договору щодо строків його виконання, а також звільнення від відповідальності за невиконання останнього в разі настання непередбачених, незапобіжних, об'єктивно існуючих незалежно від волі сторін обставин надзвичайного характеру, що утворюють абсолютну неможливість виконання договірного зобов'язання.